

Piima tootmine ja töötlemine – miks, kuidas ja kus seda saab õppida?

Kui oled lõpetamas põhi- või keskkooli, siis ootab sind ees elukutsevalik. See on noore inimese jaoks üks tähtsamaid, sageli kogu eluks tehtavaid valikuid. Üks hea ja kindel elukutse on kindlasti seotud põllumajandussaaduste tootmise ja töötlemisega, need valdkonnad on inimesi köitnud ja toitnud läbi ajaloo. Miks mitte siduda oma tulevane elu loomakasvatuse või piimandusega? Piima tootmine saab alguse põllult ja laudast, lõpptooted jõuavad tänu piimatööstustes töötavatele inimestele meie kõigi toidulauale.

Hoiad käes väikest teatmikku, mis aitab sind elukutse valiku tegemisel. Oleme kokku kogunud info praegu Eestis põllumajandussaaduste tootmist ja töötlemist õpetavate kõrg- ja kutsekoolide kohta.

Kui oled lõpetanud kesk- või põhikooli, siis on sul võimalik loomakasvatust ja toiduainete töötlemist õppida Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskoolis ning Järvamaa Kutsehariduskeskuses. Kui oled lõpetanud keskkooli ja soovid omandada kõrghariduse, siis saad neid erialasid õppida Eesti Maaülikoolis, kus õpetatakse nii loomakasvatust kui toidutöötlemist, ning Tallinna Tehnikaülikoolis, kus õpetatakse

toiduainete töötlemist. Lisaks pakuvad nii kõrg- kui kutsekoolid ka erialast täiendõpet.

Piimandus on Eesti põllumajanduse tähtsaim haru. Meie põllumehed toodavad tänu Eesti sobilikele looduslikele eeldustele, ettevõtlikkusele ja aastakümnete jooksul kogutud teadmistele piima nii palju, et sellest jätkub nii eestimaalaste toidulauale kui jääb üle ka eksportimiseks piiri taha. Näiteks 2015. aastal moodustas piim 20% Eesti põllumajandussaaduste kogutoodangust, piimaga isevarustatuse tase oli 176%, piim ja piimatooted moodustasid aga 18% põllumajandussaaduste koguekspordist.

2015. aasta alguses alustas Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda kolme aasta pikkuse piimaprogrammi elluviimisega. Piimaprogrammi tunnuslauseks on „Piim – päeva pärl!“. Piim on tervisliku, mitmekesise ja tasakaalustatud toiduvaliku üks osa. Piimatooted on inimese jaoks sobivaks toiduks kogu eluea jooksul ja piim on olnud eestlaste toidulaual alati aukohal.

Kui seod oma tuleviku piimandusega, võid uhkusega öelda, et tänu sinu tööle jõuavad iga päev eestimaalaste lauale värsked ja kvaliteetsed piimatooted.

Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskooli lõpetanud **MIRJAM PIKKMETS** arendab Pärnumaal oma talumeiereid.

LK 3

KAJA PIIRFELDTI tunnustas Maaelu Edendamise Sihtasutus tänavu parima maamajandusõpetaja tiitliga.

LK 6

MARGUS MULD valiti tänavu aasta põllumeheks. Ta kannab ka 2016. aasta parima piimakarjakasvataja tiitlit.

LK 9

LOOMAKASVATUS

Koolil on välja kujunenud kolm põhilist spetsialiseerumise valdkonda: maamajandus, tootmine ja teenindus. Kool ühendab need kolm maaelu valdkonda ühtseks toiduainete ahelaks, alates tooraine tootmisest, jätkates töötlemise ja toiduvalmistamise ning lõpetades teenindusega.

Põllumajandus/loomakasvatus, taimekasvatus koos põllumajandustehnikaga - põhiharidusega õppijale

Päevaõpe, õpiaeg: 3,5 aastat, õppekeel: eesti keel

Lõpetanu saab kutsekeskhariduse. Õppekava läbimisel saadakse algteadmised ettevõtte juhtimisest ja majandamisest ning äriplaani koostamisest. II kursuse lõpuks on võimalik omandada auto (B kategooria) ja traktori (T kategooria) juhiloa ning III kursusel saada taimekaitsetöötaja tunnustus. Esmane praktika viiakse läbi peamiselt kooli õppetalus, kus on olemas kõik võimalused (põld, masinad) eriala õpetamiseks kaasaegsel tasemel. Loomakasvatuse õpetamisel kaasatakse ka ettevõtteid. II kursusel on ettevõtetes 3 nädalat loomakasvatuse praktikat (farmitööd) ning 3 nädalat maaviljeluse praktikat (kevadised põllutööd), pärast III kursust toimub 22 nädalat kestev ettevõttepraktika.

Sessioonõppe põhiharidusega õppijale

Loomakasvatust on võimalik õppida veise- või lambakasvatuse õppesuunal. Neljanda kutsetaseme omandanud inimesed saavad jätkata õpinguid vastava õppesuuna viienda taseme jätkuõppes (keskhariduse baasil õppeaeg 0,5 aastat). Õpingute läbimisel on võimalik sooritada põllumajandustöötaja 4. taseme või põllumajandustootja/spetsialisti 5. taseme kutseksam.

TOIDUAINETE TEHNOLOOGIA

Toiduainete töötlemine

Piimatoodete valmistamise tehnoloogia - sessioonõpe vähemalt põhiharidusega õppijale, õppeaeg 1,5 aastat. Kutsekeskhariduse õpe põhiharidusega õppijale, õppeaeg 3 aastat.

Koolil on õpetamiseks kaasaegne õppetööstus ja -kööök. Tootmispraktika viiakse läbi Eesti paremates ettevõtetes ja välisriikides.

Piimatoodete valmistamise tehnoloogiat õpetatakse lähtudes toidu- ja tööhutuse nõuetest, töö korraldusest, kutse-eeetikast. Eriala sobib neile, kes tahavad tööle asuda piimatööstustesse või väiketootjatena. Sessioonõpe sobib neile, kes juba töötavad või soovivad õppida töö kõrvalt ning asuda tööle piimatoodete valmistamise valdkonnas. Õpe hõlmab juustu, kohupiima, jogurti, jäätise, või ja piimapulbri valmistamist. Lisaks õpitakse majandust ja seadusandlust. Esmane praktika sooritatakse kooli kaasaegses õppetööstuses.

Piimanduses töötavad inimesed saavad õppida jätkuõppekaval. Õpingute läbimisel sooritatakse piimatöötaja 4. taseme kutseksam. Töötavatele inimestele korraldatakse ka täienduskoolituskursusi.

OLUSTVERE VILISTLANE

Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskooli lõpetanud Mirjam Pikkmeets arendab Pärnumaal oma talumeiereid ja juhib ka talumeiereide liitu. Ta ütleb, et on saanud tegutsemiseks head teadmised nii tollaegsest Õisu tehnikumist, kus ta õppimist alustas – see kool liideti hiljem Olustvere TMK-ga, kui ka Maaülikoolist.

Talumeierei lähtub klientide eelistustest

Autor: Toomas Šalda

Ma ei tahtnud mingil juhul kodukülalt ära kolida ja hakata tööle suurtööstuses või kodunt kaugel õpetajana. Pärnumaal asuv Oidrema küla on suurepärane koht oma talumeierei arendamiseks ja nii löingi endale ise töökoha. Siin elavad mu neli venda, õde ja ema ning üldse on siin väga mõnus kokkuhoidev ja aktiivne kogukond,“ ütleb Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskooli ning Eesti Maaülikooli lõpetanud Mirjam Pikkmeets naeratades ja kiigutab põlvedel kahte teotahtelist last.

Peagi näeb ilmavalgust tema ja valla bussijuhi ametit pidava elukaaslase Argo kolmas järeltulija. Laste kasvatamise kõrvalt jõuab Mirjam majandada koduhoovi rajatud Mätiku Talumeiereid, hoolitseda lammaste ja kanade eest, olla OTT-i (võrgustik, mis organiseerib kaubavahetust tootjate ja tarbijate vahel ilma vahendustasuta) üks eestvedajatest, kuuluda Talumeiereide Liidu juhatusse jne. Neli aastat tegutsenud talumeierei tootevalik ja mahud on kordades kasvanud ning leiab üha uusi tänuilikke tarbijaid.

Uued tooted

„Minu isa oli kogenud piimatootja, tundis hästi piimatöötajate seltskonda ja soovitas mul juba kooli ajal koos Talumeiereide Liidu grupiga minna tutvuma Rootsi väikemeiereidega. Seal tundsin, et õpin õiget eriala ja tahangi sellele pühenduda. Hiljem oleme käinud Prantsusmaal, Šveitsis, Saksamaal ja ikka ning jälle veendunud, et väiketaludel on perspektiivi küll ja veel. Vanemate eeskuju ja välismaal nähtu andsidki mulle julguse alustada oma ettevõttega. Talumeierei võimaldab loomingulisust, kuigi riske on samuti palju,“ avab Mirjam oma valikute tagamaid. „Ehitasime kodumaja hoovi väikese meierei, kus praegu töötleme ümber viis tonni piima kuus. Veel aasta tagasi oli see kogus poole väiksem, järelikult on meid leitud, ilma nõudluseta pole ju mõtet toota.“

Tänavu veebruaris sai Mätiku Talumeierei tunnustuse, et võib oma kaupa müüa ka kauplustes, seni turustati toodangut ainult otse tootjal tarbijale (OTT) süsteemis või käest kätte.

Mätiku Talumeierei toodang jaguneb kolmeteistkümneks tootegrupiks. „Müügipäevadel läheb praegu kõige paremini kaubaks või, eks siin ole oma osa hiljutisel võikriisil. Kohupiimal on väga hea minek. Lähiajal tahame jõuda kõvajuustu tootmiseni, milleks ehitame laagerduskeldri.“

Maitsetel on vahe

Mirjam ja tema kunded teavad, et nime järgi sama toiduaine võib olla väga erineva maitsega. Väiketootja käsitöötoidud rikastavad tarbija jaoks piimatoodete sortimenti ning tootearendus

tuleneb nõudlusest, aga väiketootmine võimaldab kiiresti ja paindlikult reageerida.

Talutoote hind on ja jääb Mirjami sõnul paratamatult mõnevõrra kõrgemaks kui masstoodangul: „Tootmistehnoloogia on ju täiesti erinev. Käsitsi tehes kulub tööd ja energiat kordades enam. Ja palju sõltub toorainest. Mina tean, mida meie lehmad söövad ja millist piima nad parasjagu annavad. Kogu meie tooraine tuleb paarisaja meetri kaugusel asuvast emale kuuluvast 70-lüpsilehmaga mahepiima-farmist, kus lehmad jaltavad oma soovi järgi sisse ja välja. Kõik toodetesse pandavad lisandid ostame samuti sisse mahedana. Suurtööstused standardiseerivad oma piima, aga meil võib maitse ja värv veidi kõikuda, sest kui saabub näiteks võililleaeg, on meie või kollasest kollasem, suurtööstuses pole see kunagi sellist värvi.“

Ükski talumeierei ei sea sihtgrupiks kliente, kes poodi minnes ei tea, mida nad tahavad: „Meie kliendid viivad end kurssi, kuidas ja millest me toodame ning teavad täpselt, mida ise tarbivad ja pakuvad seda oma lähedastele. Hind ei ole siin kõige määravam näitaja. Samas – meie või hind on täna poevõiga samas suurusjärgus. Kooretooted peakski meie tegevuse tasa teenima ja tulugi tooma. Hetkel saame küll kulud tasa, aga investeerimiseks suurt midagi kätte ei jää.“

Tulevikku vaadates lubab Mirjam töötada selle nimel, et Mätiku Talumeierei kaubamärk kinnistuks turul tugevamalt ja et nende tooted oleks praegusest lihtsamalt leitavad. „Võib ka olla, et meil on praegu liiga palju tooteid, et peame rohkem spetsialiseeruma. Igal juhul peame jõudma

stabiilsuse ja kasumini. Peame uuendama seadme parki, et sama kvaliteediga toode valmiks väiksemate kuludega. Klientidest puudust ei tule, seda kinnitab kasvõi OTT-võrgustiku kasvav populaarsus,“ usub Mirjam.

TALUMEIEREIDE LIIT

1999. aastal asutatud Talumeiereide Liit (endise nimega Eesti Piimakäitlemistalude Liit) ühendab 23 piimatootmistalu. Liidu eesmärk on ühistegevuse ja teadmiste edendamise kaudu toetada väikemeiereide tegevust, et turule jõuaksid maitavad ja tervislikud käsitöõnduslikud piimatooted. Põhitegevus on olnud kogemuste ja info vahetamine ning õppereiside ja koolituste korraldamine, on kirjas liidu kodulehel.

Mirjam Pikk mets, kes on üks neljast liidu juhatuse liikmest, ütleb, et on neidki, kes võiksid liidu liikmed olla, aga ei ole. „Me ei ole üksteisele konkurendid, kuigi vahel võivad letil meie tooted kõrvuti olla ja hinnadki sarnaneda. Maitseed on igal tootjal ikkagi erinevad. Kuigi meie suuremad liikmed, näiteks Saidafarm ja Nopri Talumeierei, suudavad pakkuda arvestatavaid koguseid, on meie liikmete tootmismahud ikkagi väikesed. Mätiku Talumeierei kuulub liitu 2009. aastast ja liikmelisusest on ainult kasu tõusnud. Koolitame end ühiselt, käime õppereisidel. Üksinda ma ei saaks näiteks minna kolmeks päevaks mõnda Rootsi edukasse talumeiereisse kogemusi hankima. Ühtlasi on meist saanud sõpruskond, saame üksteiselt küsida seadmete ja muude igapäevaste asjade kohta. Meil on tohutute kogemuste ja teadmistega liikmeid, näiteks Tiit Niilo ja Juhan Sargava, kes suhtuvad teistesse liikmetesse alati toetavalt. Kutsume Eestisse ka välislektoreid. Õpime küll ühte ja sama asja, aga igaüks läheb oma meiereisse ja saab erineva tulemuse. Kõigil liikmetel on tootesortiment laienenud, eriti juustude osas. Lisaväärtus on seegi, et saame institutsioonidega ühiselt suhelda, meiega arvestatakse. Ei ole nii, et ainult suurtööstused seavad reegleid. Neile väiketootjatele, kes liitu ei kuulu, julgen kindlalt liitumist soovitada.“

Artikkel ilmus Maa Elus novembris 2017

Nüüdisaegne põllumajandustootmine nõuab kõrgetasemelist oskustöötajat. Põllumajanduserialal õppimine annab teadmised ja oskused taime- ja loomakasvatusest, farmiseadmetest ja süvendatult põllumajandustehnikast. Õppe käigus omandatakse tasuta B-, C1- ja T-kategooria juhiloa. Võimalus on omandada taimekaitsetöötaja tunnistus.

Praktiline õpe sooritatakse õppemajandis, kus on kaasaegne traktori- ja põllutöömehhanismide park, lüpsifarm ning hobusetall, lisaks üle 500 hektari põllumaad.

Põllumajandustöötaja - põhiharidusega õppijale, õpinguid võivad alustada ka vähemalt 22-aastased õppijad, kellel põhiharidust pole

Päevaõpe, õpiaeg 3 aastat ja 6 kuud

Lõpetanu saab kutsekeskhariduse. Õppimise jooksul õpitakse tundma põllumajandusmasinaid ja farmitehnikat, taimekasvatust, loomakasvatust, majanduse põhitõdesid ja ettevõtluse aluseid, töökeskkonna ohutus- ja tööseadusandlust, liiklust, ehitus- ja remonditööd, metallitööd. Õpingute lõppedes on võimalus sooritada põllumajandustöötaja 4. taseme kutsevalifikatsiooniek-sam. 28 nädalat kestev õppepraktika toimub 3. aastal veisekasvatusevõttes ja taimekasvatusevõttes.

Põllumajandustöötaja - veisekasvataja - vähemalt põhiharidusega õppijale

Päevaõpe (paindlik), õpiaeg: 1 aasta

Veisekasvataja põhilisteks tööülesanneteks loomakasvatussaaduste tootmisel on loomade heaolu ja tervisliku seisundi jälgimine, nende hooldamine ja söötmine, osalemine loomade taastootmisega seotud töödel ning lüpsmine. Praktiline õpe sooritatakse kooli õppemajandis. Praktika sooritatakse põllumajandusettevõttes.

Põllumajandustöötaja - veisekasvatuspetsialist - keskharidusega õppijale, kellel on omandatud valitud suuna kutsevalifikatsioon 4. tasemele vastav teadmiste pagas.

Päevaõpe (paindlik), õpiaeg: 6 kuud

Õpitakse juhtimise ja majandamise aluseid, veiste hooldamist ja söötmist, veiste tervishoidu, karjatamist, piima tootmist ning veiste taastootmist ja aretust.

Põllumajandustöötaja - lüpsja - vähemalt põhiharidusega isikutele

Töökohapõhine õpe, õpiaeg: 4 kuud

Lüpsjaks õppija saab teadmised lüpsmise, loomade söötmise ja hooldamise, loomade tervishoiu ja karjatamise kohta. Õppetöö toimub töökohapõhise õppe vormis, millest 2/3 sooritatakse töökohas ning 1/3 koolis. Lüpsja kutset on võimalik õppida ka põhihariduseta isikutel.

JÄRVAMAA KUTSEHARIDUSKESKUSE VILISTLANE

Kaja Piirfeldti tunnustas Maaelu Edendamise Sihtasutus tänavu parima maamajandusõpetaja tiitliga. 2001. aastal valiti Kaja parimaks maamajandusõpilaseks. Anija vallas asuv R Emmelgamaa talu sai 2014. ja 2015. aastal Harjumaa parima piimakarjatalu tiitli. Kaja kuulub ka MTÜ EESTI NOORTALUNIKUD juhatusse.

Mida külvad, seda lõikad

Autor: Heli Lehtsaar-Karma

See kevad tuli R Emmelgamaa talu perenaisele Kaja Piirfeldtile teisi. Lisaks tavapärasele tööle R Emmelgamaa piimafarmi juhina ja õpetaja ametile Järvamaa Kutsehariduskeskuses tuleb tal ohjata ka lüpsilauda rekonstrueerimistöid, viia läbi töökohapõhist õpet Väätsa Agros ning valmistada bakalaureusetöö kaitsmiseks Tallinna Ülikoolis. „Praegu on hullumaja jah,“ muigab Kaja. Aga seejuures mitte väsinult, vaid hoopis energiliselt!

Pilk Kaja käsivarre siseküljele tätoveeringule, mille kaunid kalligraafilised tähed moodustavad ingliskeelse ütlemise „Comes around goes around“ ehk maakeeli „mida külvad, seda lõikad“, aitavad mõista, miks Kaja kümnel rindel rabeleb. „See on minu elufilosoofia nii põllumehe kui ka õpetajana: mida külvad, seda lõikad,“ kinnitab Kaja.

Töö, mille üle saab uhke olla

Kaja, neljandat põlve põllumees, on oma ameti üle varjamatult uhke. Kuid see pole alati nii olnud. Kui Kaja vanemad Eesti taasiseseisvumise alguses R Emmelgamaa talus piimakarja pidamisega algust tegid, oli

väike tüdruk pidevalt loomadega ninapidi koos ja lüpsis laudatäie lehmigi ära. Teismelisena asi muutus. „Siis oli periood, mil ma ei tulnud laudale lähemalegi kui 200 meetrit – see tundus häbiväärne ja ebaatraktiivne, sest ühiskonna suhtumine põllumajandusse oli hästi negatiivne. Kuid kui koolid ära lõpetasin – alguses õppisin põllumajandust ja seejärel raamatupidamist – siis hakkasin talus paberitööd tegema. Aga kui mind oleks vanemad survestanud, siis ma ei oleks seda kindlasti teinud,“ rõhutab Kaja. Ta meenutab, et tabas end just paar päeva tagasi hilisõhtul paberitööd tehes ja aknast välja kiigates äsjasündinud vasikat märgates mõtlemast, et küllap oleks tal mõnes suurfarmis töötades rohkem nii vabu päevi kui ka raha. „Kuid ma teen seda sellepärast, et mul on loomad ja see on minu töö, ning kõiki asju rahasse ümber arvutada ei saa!“

Kuid see muidugi ei tähenda, et R Emmelgamaa talu end ära ei majandaks. „Umbes viis aastat tagasi, kui meil oli ainult 30–40 lüpsilehma, oli kasum korralik – aastas ca 50 000 eurot, aga selle põhjuseks oli see, et tegime kõik tööd vanematega ise ära: seemendamisest raamatupidamiseni. Palgalist tööjõudu polnud, piimatoodang oli hästi hea, kõik sündinud

vasikad jäid ellu. Ma tegelesin iga loomaga personaalselt – nii söödaratsiooni arvutamise kui ka kõige muuga,” rõhutab Kaja. Visa töö andis ka tulemust: R Emmelgamaa talus oli aastatel 2014–2015 toodangult Harjumaal parim piimakari.

Nüüd, mil Kaja ema ja isa on talupidamisest kõrvale tõmbunud ning lüpsilehmi ja noorloomi karjas kokku 120, on R Emmelgamaale ka kolm palgatöötajat võetud. Mais avaldatud värske Eesti palgastatistika kohaselt teenib aga 60% meie töötajatest alla keskmise palga. Kuidas R Emmelgamaal palgaga lood on? „Minu töötajad teenivad kõik üle Eesti keskmise palga. Ma arvan, et kui leiad hea töötaja, siis näita talle, et sa teda hindad,“ on Kaja kindel seisukoht.

Muu hulgas rõhutab Kaja, et põllumehele on majandusalased teadmised üliolulised ja neid tuleb osata kasutada. „Näiteks pakkus Eesti Tõuloomakasvatavate Ühistu viis aastat tagasi võimalust seemendamise kursusele minna. Nüüd seemendangi ise, aga teenusena ostes maksaksin 70 eurot. See tähendab ühes kuus 1500–2000 eurot, kui on seemenduste hooaeg. Jah, ma teen seda teinekord hommikul kell neli või õhtul kell kaheksa – aga väikeses farmis on niimoodi võimalik väga palju kokku hoida,“ leiab Kaja. Teine oluline asi, mis edu tagab, on korraliku plaani olemasolu. „Minu eesmärk oli müüa tõuloomi – kõik vasikad pidid ellu jääma ja lehmaks kasvama, karjast läheb välja minimaalselt loomi – ja seda ma ka saavutasin. Müüsin 15 ja rohkemgi tõumullikat aastas, üks neist maksis 30 000 krooni: see oli väga suur raha,“ meenutab Kaja.

Praegu, mil R Emmelgamaal on käsil karja suurendamine, enam vasikaid ei müüda. Vastupidi, neid võetakse juurde. „Möödunud aastal, kui piimanduses olid rasked ajad ja farmerid oma loomi müüsid, jäi Eesti Tõuloomakasvatavate Ühistu kogumiskeskus nendega suisa hätta.“

Kaja tunneb nime- ja nägupidi kogu 120-pealist karja, võib-olla vaid mõnele noorloomale pole jõutud nime panna või siis pole see veel meelde jäänud. „See siin näiteks on Hülgu,“ viipab Kaja musta-valgekirju mullika poole ja põhjendab nimevalikut lihtsalt: vastsündinu oli lihtsalt väga hülge nägu olnud.

Varsti saavad Hülgu ja kõik teised piimalehmad ning noorloomad endale kaasaegsema peavarju – R Emmelgamaal käib parasjagu lüpsilauda rekonstrueerimine ja minnakse lõaspidamiselt ja torusse lüpsilt üle plat-silüpsile. „Sain PRIA-st investeeringutoetust ja ilma selleta ei oleks lauda rekonstrueerimine olnud võimalik,“ on Kaja tänulik ja rõhutab, et just

väiketaluks on investeeringutoetused väga olulised. Ka Maaelu Edendamise Sihtasutusest saadud üheprotsendilise intressiga – jah, te lugesite õigesti! – saadud pikaajaline ettevõtluslaen oli vägagi abiks. Tagantjärele tarkusena saab Kaja küll öelda, et tegelikult oleks olnud mõistlik vana lauda rekonstrueerimise asemel hoopis uus ehitada – oleks olnud nii vähem kulu kui ka tööd.

Mitme asjaga peabki tegelema

Pole vist üllatav, et Kaja ei jaga üsna levinud seisukohta, et mitme asjaga tegelemine on vale, sest siis ei jõua millelegi õieti keskenduda. „Mina arvan, et väiketaluks peabki tegelema mitme asjaga – esiteks, et majanduslikult ellu jääda ja teiseks, et vaimselt elus püsida,“ rõhutab Kaja.

Vajadus vaimselt virgena püsida ja koolis õpitud teoreetilisi loomakasvatusalaseid teadmisi ajakohasena hoida oli ka üks põhjus, miks temast, Tallinna Ülikoolis kutsepedagoogikast tudeerinud tudengist, sai kaks aastat tagasi Järvamaa Kutsehariduskeskuse loomakasvatusteaduste õpetaja. Sama kooli on Kaja muide ka ise lõpetanud. „Tunnen, et saan oma 12-aastast n-õ laudas istumise kogemust jagada. Mu praktiline taust väga toetab mind õpetajatöös. Mu õpilased saavad aru, et ma olen ise põllumehe tööd teinud – mitusada vasikat vastu võtnud, lehmi lüpsnud – ja see muudab mind usaldusväärsemaks,“ rõhutab Kaja.

Oma tundides kasutab Kaja palju aktiivõppe meetodeid: rühmatöödest mininäidenditeni. „Õpetaja peab olema nagu artist, et ta suudaks hoida õpilasi põnevil ja aktiivsena. Ma usun, et õpetaja ei pea andma ainult teadmisi, vaid ka emotsiooni – see on hästi oluline! Ma naudin seda, kui õpilased küsivad juurde ja tunnevad teema vastu huvi,“ räägib Kaja õhinal, lisades, et annab endast õpetades 100% ja on päeva lõpuks täiesti läbi. Aga küllap on mõnusaim tasu õpetajatöö eest see, kui õpilastel hästi läheb – näiteks mais Türi peetud noortalunike kutsemeistrivõistlusel saavutasid Kaja õpilased esimese ja kolmanda koha! Kaja unistused seoses oma õpetajaametiga on loomulikult suured. „Ma valutan Eesti põllumajanduse tuleviku pärast südant. Kui ma suudan kasvõi ühe õpilase panna uskuma sellesse, mida ta teeb ja suudan talle õige töösuhetumise kaasa anda, siis on see ülioluline! Põllumajandussektoris on võimalik head karjääri teha – väärt juhtidest ja keskastme juhtidest on meil väga suur puudus. Nii et need, kes karjääri alguses sitaviskamist ära ei põlga, võivad jõuda väga kaugemale,“ kinnitab Kaja.

KOMMENTAAR

Särav, arukas, vastutulelik

Aive Kupp, Järvamaa Kutsehariduskeskuse põllumajanduseriala juhtõpetaja

Kaja on oma erialal väga asjatundlik. Sellest annab kinnitust see, et kui ta on teinud täiskasvanutele koolitusi, on tagasiside olnud väga positiivne. Ta on väga tugev praktik, kes saab oma kogemusi koolitades edasi anda. Nii kui Kaja klassi astub, ta särab, ja õpilastele see meeldib.

Lisaks on Kaja väga vastutulelik: alati, kui meil on koolis vaja küllalisi vastu võtta või üritusi korraldada, on Kaja valmis seda tegema. Ta on valmis kõikideks uuteks väljakutseteks ja saab igas situatsioonis hakkama.

Kaja on ka väga hea suhtleja. Üks ilmekas näide on see, et hiljuti astus ta klassiruumist välja, et minna alumisele korrusele asju ajama. Seal aga kohtus ta ühe Soome ametikooli õpetajaga, asus temaga vestlusesse ja selle tulemusena sõlmiti kokkulepe, et Soome õpetaja tuleb meie tunde vaatama – selleks, et näha, kuidas Eestis praktikust õpet läbi viiakse.

Artikkel ilmus Põllumehe Teatajas juunis 2017

LOOMAKASVATUS

Veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituut

Õpetatav eriala: loomakasvatus

Loomakasvatuse eriala saab Eestis bakalaureuse- ja magistriõppe tasemel õppida ainult Eesti Maaülikoolis.

Bakalaureuse õpe keskharidusega noorele

Õpiaeg: 3 aastat, õppekeel: eesti keel

Õppekava lõpetanutel on alusteadmised ja oskused loomsete toiduainete tootmiseks ja töötlemiseks. Esimesel õppeaastal saadakse põhiteadmised biostatistikast, geneetikast, koduloomade anatoomiast, füsioloogiast ja tähtsamatest biokeemilistest protsessidest organismis, mikrobioloogiast, botaanikast ja agronomiast. Teisel ja kolmandal õppeaastal õpitakse tundma erinevate põllumajandusloomade ja -lindude bioloogilisi iseärasusi, tõuaretust, söötmist, pidamist, tervishoidu, põllumajandusökonomikat ning liha- ja piimatoodete valmistamist ja toiduohutuse aspekte.

Tudengid õpivad loomapidamise mehhaniseerimise, sigimisõpetuse ning karja tervise ja veterinaarprofülaktika aluseid. Loomakasvatuse eriala eeldab tänapäeval selliseid teadmisi ja praktilisi oskusi, mis võimaldavad efektiivselt ja keskkonناسäästlikult korraldada kvaliteetsete ja tervislike loomse päritoluga toiduainete tootmist ja turustamist. Lõpetanud võivad tööle asuda loomakasvatussaaduste tootmise valdkonna teadmisi ja oskusi nõudvatel ametikohtadel: tootmisjuhina loomakasvatuseettevõtetes või kalakasvandustes, nõustajana või spetsialistina erialaorganisatsioonides või riigiasutustes, müügiesindajana loomakasvatuse või kalakasvatusega seonduvate toodete turustuseettevõtetes, või jätkata õpinguid magistriõppes loomakasvatuse erialal.

Loomakasvatuse eriala lõpetanu saab põllumajandusteaduse bakalaureuse kraadi (Bachelor of Science in Agriculture – BSc).

Magistriõpe bakalaureuse kraadiga, rakenduskõrghariduse õppekava alusel omandatud kõrghariduse või nendele vastava kvalifikatsiooniga sisseastujale

Õpiaeg: 2 aastat, õppekeel: eesti keel.

Magistriastmes õpitakse süvendatult loomade aretust, söötmist, pidamist ning loomakasvatushoone ehituslikke aspekte lähtuvalt pidamistehnoloogiatest ja heaolust. Õpitakse tundma talu ja põllumajanduseettevõtte planeerimist, juhtimist, nõustamist ning loomakasvatussaaduste turustamist. Teoreetiliste teadmiste kinnistamiseks tuleb läbida juhtimisalane praktika ettevõttes. Lisaks eeltoodule õpetatakse katsetöö metoodikat, statistilist andmetöötlust, eesti õigekeelt ja teadustööde vormistamist, mis on eelduseks edukaks magistritöö koostamiseks ja kaitsmiseks. Lõpetajad leiavad tööd loomakasvatusspetsialistina põllumajanduseettevõtetes, erialaorganisatsioonides ja riigiametites või konsulendina nõuandeteenistuses.

Loomakasvatusspetsialisti põhitegevuseks on loomade tõuaretuse, söötmise, loomakasvatussaaduste tootmise, esmatöötlemise ja turustamise korraldamine ja juhendamine ning loomakasvatusalase nõuandeteenuse osutamine. Loomakasvatuse peamiseks tööülesanneteks põllumajanduseettevõttes on loomakasvatusalase tootmistevõtte kavandamine ja korraldamine, tootmismahtude ja tööjõu valik, juhendamine ja tööjõu vajaduste planeerimine, tööde juhtimine, majandustegevuse üle arvestuse pidamine ja aruandlus, vajadusel ettevõtte esindamine ning klientide ja vahendajatega suhtlemine. Samuti teadusliku analüüsi metoodikate rakendamine loomakasvatusalaste probleemide püstitamisel ja lahenduste leidmisel. Töö loomakasvatusspetsialistina eeldab vastutus- ja otsustusvõimet ning iseseisvust, koostöö- ja õppimisvalmidust ning kohanemisvõimet, oskust suhelda ja oma teadmisi edasi anda. Oma töös tuleb lähtuda heast põllumajandustavast. Loomakasvatusspetsialist on mõtteviisilt keskkonna hoidja, maaelu ja maakultuuri säilitaja ning edendaja.

Loomakasvatuse eriala lõpetanu saab põllumajandusteaduse magistri kraadi (Master of Science in Agriculture – MSc).

TOIDUAINETE TEHNOLOOGIA

Veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituut Toiduainete tehnoloogia

Toiduteaduse ja toiduainete tehnoloogia osakonnas õpetatakse toiduainete valmistamist kahes õppekavas: bakalaureuseõppes toiduainete tehnoloogiat ning magistriõppes liha- ja piimatehnoloogiat. Mõlemad õppekavad on rahvusvahelisel akrediteeritud. Õppima oodatakse neid, kellel on teadmised keemia, füüsika, mikrobioloogia ja tehnika vallas ning huvi nende rakendamiseks toiduainete valmistamise ja laiemalt toiduvaldkonnas.

Bakalaureuse õpe keskharidusega noorele

Õpiaeg: 3 aastat

Toiduainete tehnoloogia bakalaureuseõppe õpiväljund on toiduainete tehnoloogia alane üldkompetents. Erilist tähelepanu pööratakse kodumaise toorme ressursiga seotud tehnoloogiatele. Omandatav eriala on elulähedane ja selle sisu võib lühidalt kirjeldada kui keemia, füüsika, bioloogia, mikrobioloogia ja tehnikaalaste teadmiste rakendamist selleks, et tööstuslikult toota kõike seda, millest kodus toitu tehakse või valmis kujul tarbitakse.

Kooli lõpetajad võivad töötada väga erinevates valdkondades. Eestis on ligi 1100 toidu käitlemise, umbes 700 toidu ladustamise ja säilitamise ning üle 10 000 jaemüügi- ja toitlustuse ettevõtte. Õppekava lõpetanute saavad hinnatud spetsialistid liha- ja piimatoodete valmistavates ning teistes toiduainetega tegelevates ettevõtetes. Toiduvaldkonna spetsialistid töötavad vastutusriikastel ametikohtadel toidukäitlemisettevõtetes, tagades kvaliteetse ja ohutu toidu meie toidulaual. Samuti leiavad nad tööd mitmesugustes toiduainete järelevalve, hariduse, tarbijakaitse organisatsioonides, ülikoolides, teadusasutustes jm.

Täiendõpet korraldatakse kokkuleppeliselt, erialaspetsialistidele ja valdkonna populariseerimiseks ka kõikidele teistele huvilistele vastavalt vajadustele.

MAAÜLIKOOLI VILISTLANE

Margus Muld valiti tänavu aasta põllumeheks. Ta kannab ka 2016. aasta parima piimakarjakasvataja tiitlit. Marguse juhtida on lausa kolm ettevõtet: Kaiu LT OÜ, Väätša Agro AS ja Kärla Põllumajanduse OÜ.

Margus Muld teab eduka piimatootmise valemit

Tekst: Heli Lehtsaar-Karma

Mida peaks üks piimafarmi omanik tegema, kui ta tahaks piimatoodangut kahekordistada? Naljaga pooleks võib soovitada, et kutsugu farmi juhtima Margus Muld. Maaelu Edendamise Sihtasutuselt 2016. aasta parima piimakarjakasvataja aunimetuse saanud Margus Mulla kogemus nii Kaiu LT kui ka Väätša Agro majandamisel näitab, et nelja-viie aastaga pole piimatoodangu kahekordistamine võimatu ülesanne. Kuidas ta seda teeb?

Sellele küsimusele vastuse leidmiseks kohtun Väätša Agro, Kaiu LT ja Kärla PÜ juhatuse liikme Margus Mullaga Väätša Agros: Baltikumi kõige suuremas ja küllap ka kõige moodsamas farmis Lööla külas. On märtsikuu viimane päev ja öösel on ootamatult maha sadanud mitme sentimeetri paksune lumekiht. Lumi segab veidi ka Väätša Agro töörütmi: lägategnika on kohale tellitud, kuid lumesaju tõttu tööd teha ei saa ning masinad on seisma pandud.

Muidu töötab aga kõik, mida ei juhi jumal, vaid inimene, Väätša Agros kõige moodsama tehnoloogia abil. 80-kohalist DeLvali lüpsikarusselli juhib lüpsiplatsitarkvara ja loomade elu sünnist surmani jälgib ja salvestab USA kõige populaarsem karjahaldustarkvara DairyComp 305. Paari tuhande piimaandja tekitatava sõnniku käsitlemiseks kasutatakse Eestis ainulaadset sõnniku- ja lägakoristuse süsteemi, ning hoonet, kus ühe katuse all on nii töötajate olmekompleks, administratsiooni tööruumid kui lüpsikarussell, koetakse piima mahajahutamisest saadud soojuste abil.

Kuidas piimaga kütmine siis käib?

Margus selgitab: „Värskelt lüpsitud piima temperatuur on umbes 35 kraadi. Meie kasutame seadmeid, mis võtavad piimast 31 kraadi sooja ära ning salvestame selle soojuste vette. Piimatanki jõuab nelja kraadini maha jahutatud piim. Niimoodi eelsoojendatud veega kütame olmeblok-

ki ja saame sooja tarbevee. Aastas hoiame umbes 50 000 eurot kütte pealt kokku," toob Margus näite.

Tundub, et tipp tehnoloogia kasutamine ja uuendustega kaasa minemine on kindlasti üks põhjustest, miks Trigon Dairy Farming Estonia AS-ile kuuluvates farmides väga häid tulemusi näidatakse. Lisaks Väätša Agrole, mis 2012. aastast Trigoni omanduses ja Margus Mulla juhtimisel päevase piimatoodangu rohkem kui kahekordistanud, on sama head kasvu näidatud ka 11 aastat tagasi soetatud Kaiu LT-s. Seejuures pole loomade arv kasvanud sugugi mitte kaks korda, vaid pigem 20%. Ei saa midagi parata, et pähe kipub mõte: kas kõik, mida Margus puudutab, muutubki kullaks?

„Nii hästi see nüüd küll ei ole,“ muigab küsitletav. „Eks tulemused tulevad ajaga. Ning loomakasvatuse pole ühe mehe töö, vaid alati meeskonnatöö: kõige suurem oskus on leida õiged inimesed ja nendega ühele lainele saada – nii et kõik saaksid aru, mida ja kuidas peab tegema. Kui meeskond on koos, tulevad ülejäänud asjad lihtsalt,“ räägib Margus, ja tuletab meelde veneaegset tuntud ütlemist: kaadrid määravad kõik.

Meeskonna komplekteerimisel ei pee ta seejuures sugugi esmatähtsaks seda, et töötajal oleks põllumajanduslik haridus. Märtsis otsis Väätša Agro näiteks noorkarjakasvatuse juhti ning töökuulutuses erihariduse nõuet polnud. Miks?

„Me ei tahtnud kandideerimisvõimalusi piirata. Loomakasvatusharidusest olulisem on lahtine mõtlemine ja korrektsus, sest koolitame inimesed ise kohapeal välja. Nii et isikuomadused mängivad suuremat rolli kui sügavad teadmised loomakasvatusest,“ räägib ise loomaarstiks õppinud Margus töötajate värbamise põhimõtetest. Noorkarjakasvatuse juhi ametikohale laekus kümnekond soovivaldust ning sobivaimad kandidaadid kutsuti proovipäevadele, et näha, kas töö sobib kandidaadile ja kandidaat tööpakkujale.

Töö rõõmsad ja vihaleajavad hetked

Enda töö puhul rõõmustab Margust see, kui inimestel silmad säravad ja nad on valmis rõõmuga tööd tegema ning seejuures ka arenema. Muidugi teevad ka head tulemused heameelt: kui piimatoodang kasvab ja noorkari suureneb. Ka asjaolu, et eesmärkide saavutamise viisi saab ise välja mõelda, mitte ei pea omanike detailsetes juhistes näpuga järke ajama, on tema jaoks vägagi positiivne. „Me tegeleme igakuiselt eelarvestamisega ja vaatame, kui kaugel või lähedal eesmärgile oleme. Kuidas neid eesmarke täidame, on meie enda teha. Omanik ei hinga meile kuklasse oma nõudmiste või tähelepanekutega,“ kiidab Margus.

Rõõmustavatest tööasjadest sai juba räägitud, kuid mis suure piimafarmi juhti töistes olukordades vihale ajab?

„Kõige rohkem paneb nõrdima see, kui keegi rumalusest või laiskusest teeb vea, millega kaasneb kas materiaalne kahju või lihtsalt tõdemus, et inimene on rumalusega hakkama saanud,“ seletab Margus. Rumalusega seoses, mis oleks võinud väga kurvalt lõppeda, on tal oma esimesest töökogemusest farmi tegevjuhina ka üks lugu meenutada.

„Kui 2003. aastal Nigula Piima tegevjuhik asusin, oli seal vana lõaspidamise laut, ka elektrisüsteem oli ehitatud 70-ndatel aastatel. Kõige hullem moment tekkis ühel ööl, kui elektrisüsteem läks lühisesse, aga kaitse välja ei löönud, sest elektrikilpi oli kaitsme asemele nael pandud. Meil oli seal 1000-liitrine veeboiler, elekter läks vette ning samal ajal hakkas vesi lekkima, nii et kõik seadmed ja lehmad olid voolu all. Lehmadel olid metallketid kaelas ja niipea, kui loom ühe vale liigutuse tegi, sai ta voolu ja oli pikali maas. Õnneks suutsime öösel selle rikke üsna kiiresti parandada, nii et ükski inimene ega loom viga ei saanud, kuid hirmus lugu oli see küll,“ meenutab Margus.

Kas see õnnetus võiks olla ka üks põhjuseid, miks uus tehnoloogia Margusele nii meelepärane on? Margus arvab, et võib-olla tõesti, kuid samas on tehnoloogia aina suurem kasutuselevõtt ka asjade loomulik käik, sest 2000. aastate alguses oli veel aeg, kus põllumajanduses oli palju käsitsi tööd. „Naised vedasid käe otsas praakpiima 20-liitriste kannudega laudast välja, vasikaid joodeti käsitsi jne. Samas oli teada, et tehnoloogia,

mis need tööd ära teeks, on juba olemas – on nii inimestel kui ka loomadel mugavam. Nii et tehnoloogia saab inimese eest lihtsa ja rumala töö ära teha, inimene saab aga targemat tööd teha, millest meile on palju rohkem kasu,“ leiab Margus. Nii võibki ta Väätša Agro kohta liialdamata öelda, et tegemist on areneva ja uuendusliku firmaga. „Ei julge veel öelda, et oleme innovaatiline firma – roboteid meie lautades pole, aga püüame igale uuele asjale alati tere tulemast öelda ja uute teadmistega kursis olla,“ mainib Margus.

Robotid lähiaastail inimest välja ei vaheta

Nagu öeldud: roboteid lautades veel ei näe ja Marguse sõnul niipea ei tule ka.

„Kuid võib-olla 5-10 aasta pärast on ümber lüpsikarusselli tõesti juba robotid, mitte inimesed, kuid selleks peavad robotid veel palju arenema,“ usub Margus. Küll aga on inimesi, kes farmitööd teha tahaksid, järjest keerulisem leida, hoolimata sellest, et töö on muutunud mugavamaks ja lihtsamaks. „Eestis on tööjõupuudus ning see annab ka meil tunda. Näiteks meie lüpsjate brutopalk on umbes 900 eurot: kas seda on palju või vähe, on keeruline öelda, eks alati võiks rohkem olla. Kuid kuna oleme kaks aastat oma firmadega miinust teinud, pole meil olnud võimalik palku tõsta. Tänavu on esimene aasta, kus näeme, et piima hind on selline, et aitab meil ära elada. Praegu makstava hinnaga, 320 eurot tonni, suudame eelmiste perioodide miinust vaikselt ära katma hakata,“ leiab Margus ja lisab, et suur abi on tänavusest erakorralisest toetusest ja ka ülemineku-toetusest, mida mitu aastat ei makstud. „See aitab miinusest üle saada ja helgemalt tulevikku vaadata, ning miks mitte ka tulevikus palka tõsta,“ leiab ta.

Seda, kas piimanduses on kriis läbi saanud, Margus siiski kinnitada ei julge. „Tundub, et olukord läheb paremaks, aga olen äraootaval seisukohal, et aru saada, kuhu piima hinnad püsima jäävad. Kui hind jääb 300 euro kanti tonnist püsima, siis on hästi ja võib öelda, et kriis on läbi,“ mainib ta. Piima hinnast sõltub ka see, millal hakatakse Väätšale ehitama kolmandat lauta, et farm 3300-pealiseks kasvatada. Margus nendib, et sel ja järgmiselgi aastal veel koppa maasse ei lööda, kuid mis edasi saab, eks seda näitab aeg.

Suuremas farmis madalam piima omahind

Piimatootmise omahinna puhul saab Trigoni farmides rääkida keskmisel 27-sendisest neto omahinnast kilo kohta. Kolmes farmis: Väätšal, Kaius ja Saaremaal Kärlas, on omahind siiski veidi erinev – mida suurem farm, seda madalam omahind.

„Kärla on kalleim. Selle põhjus on muu hulgas ka suuremates logistikakuludes: sööt ja muud asjad, mida tuleb mandrilt tuua, teevad majandamise kallimaks. Ka maad on seal kehvemad: saaremaiselt kivised ja kadakased ning see annab omahinnas kohe tunda,“ nendib Margus.

Siiski paistavad kõik farmid silma hea piimatoodangu ja efektiivse majandamise poolest. Mis see heade tulemuste nipp ja valem on?

„Nipp ja valem on väga lihtne. Iga päev tuleb korrektselt ja järjekindlalt ära teha need lihtsad asjad, mis igapäevases töös vajalikud on. Midagi muud me ei teegi,“ nendib Margus ja lisab, et kõik, kes Väätšale külla tulevad, küsivadki, et mida erilist siin siis tehakse.

„Kui ära räägin, öeldakse, et noh, ma ju tean seda kõike, te ei teegi midagi uut! Jah, ei teegi! Kõik, mida teatakse, tuleb lihtsalt praktikasse rakendada,“ rõhutab Margus.

Siiski ei kasutata kõigis Eesti farmides moodsat kolm korda päevas toimuvat karusselllõpsi, rääkimata uuenduslikust sõnniku käsitlemise tehnoloogiast või piimast saadava soojusega hoonete kütmist – küllap on see ka heade tulemuste saavutamisel oluline?

„Jah, seda küll. Eks me püüame uuendusmeelsed olla ja kasutada ka nõustajaid: nii probleemide lahendamiseks kui ka igapäevase töö suhtes nõuandjatena – mida võiksime veel paremini teha, sest ise iga päev töö sees olles ei pruugi mingeid lahendusi märgata,“ kirjeldab Margus, et hüva nõu saavad nad USA-st üsna tihti kohal käivatelt nõustajatelt.

NUMBER

340

kuni 350 tonni läga tekib Väätsa Agros iga päev. Kõik see läheb põldudele väetiseks: firmal on maad üle 4000 hektari, kuid kokku haritakse maad üle 1800 ha, kust saadakse nii silo, põhk, hein kui ka söödateravili.

TSITAAT

„Nipp ja valem on väga lihtne. Iga päev tuleb korrektselt ja järjekindlalt ära teha need lihtsad asjad, mis igapäevases töös vajalikud on. Midagi muud me ei teegi.“

Margus Muld Väätsa Agro headest tulemustest

Kuidas Väätsa Agros lehma lüpstakse

- Kasutusel on 80-kohaline paralleellüpsikarusell, mis on võimeline ööpäevas lüpsma u 3300 lehma kolm korda päevas. Väätsa Agros on praegu 2250 looma, neist 2000 on piimalehmad, keda lüpstakse kolm korda päevas. Kolm korda päevas lüpsmine suurendab lehmade piimatoodangut umbes 10% võrra.
- Lehmad (u 250 looma korraga) saavad lüpsikaruselli kõrvalruumis asuvasse ootealasse, ja suunatakse vaikselt ringiratast liikuvale lüpsikarusellile, kus elektroonilise kõrvamärgi abil iga loom identifitseeritakse.
- Kolm lüpsjat lüpsavad 400-450 lehma tunnis, lüpsjad töötavad kahes vahetuses, seega lüpsab kuus inimest päevas 6000 lehma.
- Karussell on võimeline töötama 24 tundi ööpäevas, seejuures on võimalik karusselli hooldada samal ajal, kui lehma lüpstakse. Seda võimaldab asjaolu, et enamik süsteeme on dubleeritud.
- Lüpsilemehjate ooteala sönnikust puhtaks uhtumiseks kasutatakse pumplasse kogutud vihmavett. Põuasel ajal saadakse vett puurkaevust.
- Värskest lüpstud piim jahutatakse mahutis enne seda maha, kui see 24-tonnisesse piimatanki jõuab, kust piimaaudod selle kolm korda päevas ära viivad. Kokku on päevatoodang 68 000- 70 000 tonni ning see müüakse Valiole (Laeva meierei) ja Estoverile.

KOMMENTAAR

Sõbralik, täpne, sõnapidaja

Taavi Rand, Konekesko Eesti AS

olen Margusega koostööd teinud umbes viis aastat. Teda iseloomustab täpsus, lubadustest kinnipidamine ja sõbralikkus. Kõik Margusega tehtud kokkulepped peavad, ja need kokkulepped ei pea olema kirjalikud. Ma ei ole neid alt vedanud ja nemad mind ka mitte. Niimoodi koostööd teha on väga meeldiv.

Trigonis on eelarvepõhine majandamine, Margusel on tabelid-paberid olemas ja nad teavad, mida teevad. Kui vahel saame põllumees-

tele masinate müümisel vastuseks, et ei tea veel, kas ostame, vaatame, palju detsembris üle jääb, siis Marguse juures eelarvestatakse masinate ja teenuste ostmist väga täpselt ja vastavalt oma vajadustele. Seda peabki tegema, et igapäevaelus omadega välja tulla.

Artikkel ilmus Põllumehe Teatajas aprillis 2017

Piim Päeva pärl

EUROOPA JA EESTI
KAASABIGA RAHASTATUD
KAMPAANIA

Piim - päeva pärl

TRÜKISE KOOSTAS
EESTI PÕLLUMAJANDUS-KAUBANDUSKODA